

מגד

יורה חיים

178

סיון תשע"ד

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

"אין ספק בעולם, שיסוד תורה שבעל פה עם תורה שבכתב הוא כדי שתהיה התורה נדרשת

בבית דין של כל דור ודור" (לנבוכי הדור פרק ג)

חיי שעה ודרישת אסתתיקא זמנית, הוא מחליף עולם קיים בעולם עובר בכלל האומה, ומביא אנדלמוסיה לעולם. כל עוד בית הדין הגדול לא הוקם העולם ההלכתי מרוכז סביב התלמוד הבבלי, וכל מי שינסה לדחוק את הקץ ולשנות פוגע בכלל האומה וגורם להרס העולם ההלכתי, ולא יצליח לבנות במקומו אלטרנטיבה ראויה.

החזרה לארץ ישראל והשבת הריבונות הישראלית על ארצנו מגדילה את ההשתוקקות לתחיית עולם ההלכה. ב"ה לימוד התורה בארץ ישראל גדול ורחב אבל עדיין לא זכינו לבית דין גדול שינחה את עם ישראל במישור ההלכתי, הדרכות פרטיות וכלליות. קיבוץ הגלויות שזכינו מראה לנו את גודל החיסרון של מרכז לאומי שגיבש את פסיקת ההלכה והמנהגים השונים ויתמודד עם שאלות הלכתיות חדשות שהתעוררו ומתעוררות בדור הגאולה.

קדושתו הזמנית של הר סיני בו קיבלנו תורה בחג השבועות נקבעה בהמשך בהר מוריה עליו הוקם בית המקדש. בית הדין הגדול הוא המשך הופעת התורה מהר סיני ועליו נאמר הפסוק: "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". הופעת התורה קשורה במלכות ישראל ולכן דוד המלך, שהקים את מלכות בית דוד נולד ומת בחג השבועות. הקשר העמוק של דוד לתורה מבוטא בספר תהילים ובמיוחד במזמור י"ט: "לְמַנְצֵחַ מְזִמּוֹר לְדָוִד: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֱלֹהֵי וּמַעֲשֵׂה יְדֵי מַגִּיד הַרְקִיעַ. תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ יְעֻזֵת ה' נֶאֱמָנָה מְחַכֶּמֶת פֶּתִי. פְּקוּדֵי ה' יִשְׁרִים מְשַׁמְחֵי לֵב מְצֻתֵי ה' בְּרָה מְאִירַת עֵינָיִם" "אמר דוד המלך ע"ה כשביאר מעלת התורה ומצותיה במזמור "השמים מספרים": "גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב, שגיאיות מי יבין וגו'", שכונת הדברים לפי דעתי היא שפירוש "נזהר" הוא על דרך שפירשו הראשונים מלשון זוהר. אמר "גם עבדך" אימתי יגיע לנפשו האור האלהי הזה עד שיהיה "נזהר" ומבהיק ע"י אור התורה והמצוה, דוקא "בשמרם עקב רב", פי' בשביל גודל מעלתם ורב ערכם, לא בשביל יראת העונש בלבד." (מדבר שור - הדרוש השמנה עשר).

החיבור בין תורה למלכות שהגיע לשיאו בימי דוד הוא מהותו של חג השבועות. דוד היה מחובר לזוהר התורה, והשתוקק שאורה של התורה יאיר עליו על לימוד התורה ושמירת מצוותיה.

הציפייה שלנו לחבר בין המלכות שזכינו לה בדורנו ובין התורה, ובעקבות כך להקים את בית המקדש ולצידו את בית הדין הגדול היא האידיאל הגדול שאנו חייבים להציב במרכז חיינו הלאומיים. ימי ספירת העומר בהם אנו חוגגים את החגים שהתחדשו בדורנו יום העצמאות ויום ירושלים, לקראת חג השבועות מגדילים את השתוקקותנו למימוש אידיאל גדול זה.

הרב בניהו ברונר

ראש בית מדרש במכללה האקדמית צפת

"אין ספק בעולם, שיסוד תורה שבעל פה עם תורה שבכתב הוא כדי שתהיה התורה נדרשת בבית דין של כל דור ודור" (לנבוכי הדור פרק ג)

תורה שבכתב שקיבלנו בהר סיני ובנוסף התורה שבעל פה שנמסרה למשה בסיני והועברה ליהושע וכך מדור לדור, שתיהן ביחד יוצרות מערכת שלמה של חיים. התורה שבעל פה שנמסרה למשה כוללת את הפירוש האמיתי לתורה שבכתב ובנוסף את דרכי הדרישה של התורה שבכתב על פי המיזות שהתורה נדרשת בהם. חכמי כל דור יכולים לדרוש את התורה ועל פי דרשות אלו לפסוק הלכות, ובנוסף הם יכולים לגזור גזרות ולתקן תקנות: "אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא, ואחד דברים שעשאו סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות, כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמוע להן" (רמב"ם הלכות ממרים פרק א).

מאז חתימת התלמוד אין לעם ישראל בית דין גדול שיעסוק בדרישת התורה ובתיקון תקנות וגזרות גזירות, חכמי כל דור פוסקים הלכות על פי העקרונות התלמודיים ודימוי דבר לדבר. "והעתיד הרחוק מאד, ודאי יביא מקום לדרשות חדשות שיועילו הרבה לפי הדורות והזמנים, והאמונה השלמה היא, שכל בית דין שיעמוד לישראל וידרוש בתורה על פי ההסכמה הכללית בכל דבר ספק, היא היא יסודה של תורה" (שם). המצב הגלוי של התורה שבעל פה עשוי בעתיד להשתנות, בית הדין הגדול ידרוש דרשות חדשות ויהיו חידושי רבים. בית הדין יקבל את סמכותו מכוח ההסכמה הכללית של האומה.

בית הדין הגדול יישב "במקום אשר יבחר ה'" סמוך למקדש בירושלים, ומשם הוא יקבל השראה רוחנית לכוון לאמת בפסיקת ההלכה.

"החתימה התלמודית היא הכנה לצורך הגלות ונחוצה מאד, תחת המרכז החי שנתבטל בעווננו... בית הדין הגדול שבלשכת הגזית... 'במקום אשר יבחר ה'', בתוקף לאומי חסון ובטוח שלא יהיו משועבדים לחתימת התלמוד" (שם). התלמוד הבבלי ומסקנותיו ההלכתיות הם הבסיס לעולם ההלכתי בכל שנות הגלות ועד ימינו בזמן הגאולה, אבל בעתיד בית הדין הגדול יוכל להוסיף או לשנות על פי חכמתו וההשראה הרוחנית שיקבל מבית המקדש.

הרב מזהיר שלא לדחוק את הקץ: "מי שרוצה להרוס את המרכז התלמודי, בזלזולו בדינים הנהוגים על פיו באומה, בשביל שלפי חזינו הפרטי הוא מרגיש בזה כבדות וחסרון הכרה, הוא פוגע בנשמת האומה ומרכזה, ומפסיק את השלשלת של התעודה הגדולה של תורתנו מצדו... הרוצה לדחוק את הקץ, ולהתנהג בדרישות שאנו חייבים ויכולים לקיימן רק בהיותנו בבית חיינו, גם לעת פזורינו ודלדולינו, ופורץ גדר של המרכז הלאומי הנשגב, התלמוד וחתימתו, בשביל קורת רוח של

ביטוי הכפול של חג השבועות

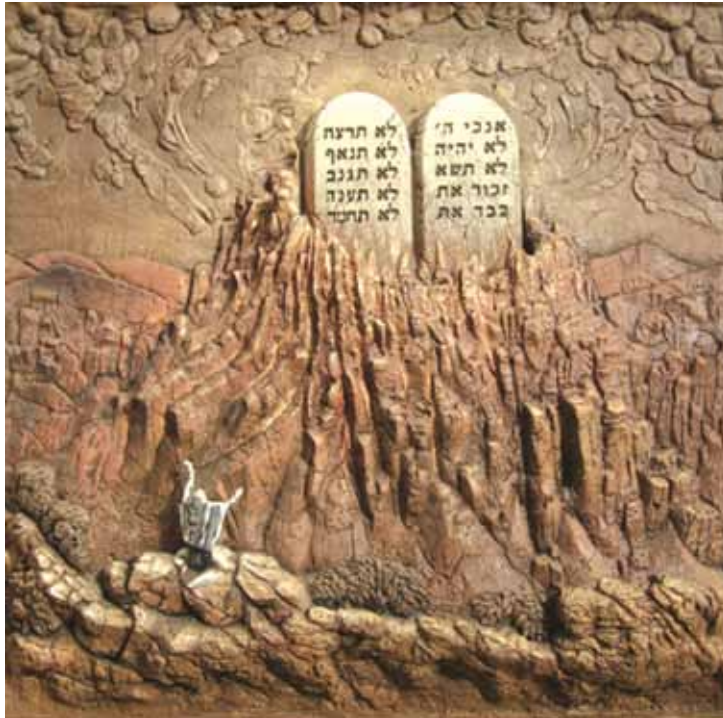
עיון במאמרי הראי"ה על חג השבועות

ברכת "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" הינה, על פי דברי רב המנונא בברכות (יא,ב) ה"מעולה שבברכות". מעלתה של ברכה זו אינה משום שמשבחת היא גם את ישראל וגם את התורה אלא מפני שביטוי זה מגדיר את מהותה של תורה. כפי שלימד הרב צבי יהודה זצ"ל פעמים הרבה ודבריו המשך מדברי המהר"ל ב"נצח ישראל" (פרק יא) הם, כי מתוך שבחר

בהם בישראל - נתן להם את התורה כביטוי והגשמה בפועל של סגולתם ומציאותם העליונה. הבנה זו מושתתת על כך כי הציבוריות הישראלית אינה חברה הקובעת את ערכיה על פי מגוון שקולי דעת אנושיים אלא הינה חטיבה מהותית ומוגדרת ה"קולטת" את דבר ה' ומגשימה בפועל את הופעתו ורצונו במציאות. ה"תורה שבעל פה" היא מערכת ביטוי מעשית של אומה השומעת ווחיה את דבר ה' בעצם

מתוך כך מודגש גם יסוד בהלכה, שהקרבת העומר דוחה שבת. הדבר מבטא יותר מכל את המהות הלאומית הישראלית שכאשר מתגלה בטהרתה בפועל, כעבודת הציבור בבית המקדש, אשר שם האומה כציבור מתקשרת לאלוקיה, הרי היא דוחה שבת ככל קרבנות החובה בבית המקדש. גם ההלכה של קצירת העומר "וספרתם לכם ממחרת השבת

מיום הביאכם את עומר התנופה" אינה מוסבת על "שבת בראשית" אלא על "מחרת הפסח" כדי להצביע על כך שביסוד העמוק והראשוני - מחשבתן של ישראל קדמה לכל ובכך אף יום יצירתם של ישראל הרי היא בריאה חדשה כשבת הבריאה, לכן אף השבת נכפפת למציאות לידת האומה בחג הפסח. רעיון זה מתקשר באופן נפלא דווקא בבניין הפיזי מעשי של ארץ ישראל המתעלה למדרגה כזו, אשר בה, על

מנת לפעול בקצירת החיטים ללחמי הבכורים, ומתוך כך לזכות לשפע מתנת התבואה של כל השנה כולה, יש להקריב מנחה חדשה הבאה מתוך קדושת ישראל. וכך כותב הרב במאמר "יום הביכורים יום מתן תורתנו": "...חקלאותו (של העם) כולה היא ספוגת קודש, והקודש הזה שביסוד החקלאי מובלט הוא על ידי זה שחגיגת ראשית הקציר, העומר, עולה הוא למדרגת עבודת הקודש היותר עליונה, והקרבת המקודש עמו הוא קרבן צבור, שדחוח את השבת... הרמז הגדול שיש כאן כי החקלאות הישראלית בארץ ישראל, יסוד ישובו ובנין נחלתו, נמשכת היא ממקור הקודש באומה קדושה זו, ודווקא בהלכה זו עולה ובאה ההארה המיוחדת הזו של "ישראל קדמו לתורה" של "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמיים" של ה"מעולה שבברכות".

וכך כותב הרב על המחלוקת המפורסמת עם הצדוקים והבייתוסים אשר לא קבלו את הנפסק בתורה שבעל פה ולגביהם לעולם אין קצירת העומר דוחה שבת. "זאת לא יכלה הבייתוסיות לעכל, עיניה החלשות כהו ולא יכלו לסבול את האור הגדול הזה הזורח במלוא הדרו, ועל כן רצתה להאפיל אותו ולהבליט ש"אין קצירת העומר דוחה את השבת", אין החקלאות

מציאותה ואינה מושפעת ממניעים ארציים אלא מביטוי של רוח הבאה לידי ביטוי כאשר עם ישראל יושב בשלמות בניינו בארצו. וכך כותב הרב:

וְצִרְיָכָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בְּנוּיָה וְכָל יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵים עָלֶיהָ מְסֻדָּרִים בְּכָל סְדְרֵיהֶם, מְקֻדָּשׁ וּמְלֻכּוֹת, כְּהִנֵּה וּנְבוּאָה, שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים וְכָל תְּכִסִּיפֵיהֶם, אֲזַ חִיָּה הִיא תּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה בְּכָל זֵיו תְּפִאָרְתָּהּ, פּוֹרַחַת וּמְעֻלָּה נְצִיָּה וּמְתַחַבֶּרֶת לְתוֹרָה שְׂבַכְתָּב בְּכָל שְׁעוֹר קוּמְתָהּ... עַד אֲשֶׁר יְפּוּחַ הַיּוֹם וְאוֹר חַיִּים יָבֹא מְאוֹצֵר גְּאֻלַּת עוֹלָמִים, וְיִשְׂרָאֵל יַעֲשֶׂה חֵיל, יִנְטַע עַל אֶרְצוֹ וְיִשְׁגְּשֹׁג בְּכָל הַדֶּר סְדְרָיו. אֲזַ תַּחַל תּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה לְצִמְחָה מְעַמְק שְׂרִשְׁתָּהּ, תְּעֻלָּה מְעֻלָּה מְעֻלָּה, וְאוֹר תּוֹרָה שְׂבַכְתָּב יִזְרִיחַ עָלֶיהָ קֶרְנֵי אוֹרָה מְחֻדָּשׁ, חֻדְשִׁים לְבָקָרִים. (אוה"ת פרק א)

ונבאר הדברים-חג השבועות מופיע בתורה רק כחג הביכורים ואין בו זכר לציון מתן תורה. לעומת זאת בתורה שבעל פה - בתפילת היום, מוזכר החג כ"יום מתן תורתנו" - לכאורה היה מקום שהדברים יהיו להיפך - מתן תורה יהיה נכתב בתורה ודווקא ביכורי הארץ יצמחו מתוך תורת האומה מלמטה, בעל פה אלא שהדגשה יש כאן ליניקה ההדדית של הארץ מן השמים, ומן השמים - מתגלית דווקא בגידולי הארץ.

**אגרת ממרן הרב קוק זצ"ל
לאדמו"ר מסדיגורה**

כבוד מיוחד רחש הרב מרדכי שלום פרידמן זצ"ל, האדמו"ר מסדיגורה-פשמישל¹ (תרנ"ז-תשמ"א/1897-1981) מבית רוז'ין, (מחבר ספר 'כנסת מרדכי') למרן הרב קוק זצ"ל. עד היום, האדמו"רים משלשלת זו מגלים חיבה מיוחדת לארץ ישראל ולהתיישבות בכל חלקי הארץ, כולל גוש קטיף. באגרתו אליו, כינה האדמו"ר את הרב קוק, "כבוד הוד ידידי וידיד ישראל המאור הגדול, הרב הגאון הגדול המפורסם, פאר התורה ונזר החכמה, יראת ד' היא אוצרו, החסיד שבכהונה, רב פעלים... באהבה וכבוד כמשפטו!"² האדמו"ר הגיע ארצה בסיון תרצ"ג,³ אגרת הברכה שלפנינו, צילומה נמצא במרכז התייעודי שבבית-הרב.

יום ג' לחדש סיון תרצ"ג

שלו' וברכת ד' על ראש צדיק הרב הגאון הקדוש בנש"ק מו"ה מרדכי שלו' יוסף פרידמן שליט"א האדמו"ר מסאדיגורי יצ"ו.

אחד"ש הדר"ק באה"ר,⁵

שמחתי באומרים לי כי הופיע הדר"ק בשערי עיר ד' שמה יהי נא באו לשלו' רב, ועתרת ברכה ויהי נועם ד' עליו, וימצא רב עונג ונחת, בחצרות השי"ת ונוכה לחדות פנים בגאולה שלמה, בבנין אפריון⁶ וביאת גוא"צ בב"א⁷ כנה"ר ונפש מוקירו ברגשי קודש נאמנים,

הק' אברהם יצחק הכ"ק

לאחר קבלת אגרת ברכה זו, ביקר האדמו"ר אצל הרב, ומצאנו שהרב אף השיב לו ביקור גומלין בבית מלונו.⁸ בנוסף לדיון בחידושי תורה ("התענגתי להשתעשע עם כהדר"ג יחד בצל קורות ביתו"⁹), רצה האדמו"ר לשמוע את דעתו והתייחסותו של הרב לחילונים ולעיקובים המונעים עלייה לארץ ישראל, ועוד.¹⁰ כששלח לו ספרו של אביו "כמזכרת נצח", הפציר גם מהרב לכתוב לו בחזרה מה שלומו ושלומו המצב בכל ארץ הצבי.¹¹

מבחינה רעיונית, העיד הרצבי"ה שהאדמו"ר מסדיגורה ועמיתיו מבית רוז'ין הסכימו עם דברי הרב השנויים במחלוקת בספר 'אורות' בנושא לא להיפרד מהיהודים הלא-דתיים.¹² אף לאחר פטירתו של הרב, כשהקים הר"י הרצוג "ועדת משנה לחוקה ותחוקה" לחזק את מעמדו של המשפט העברי, עמד בראשו המכותב האדמו"ר מסדיגורה-פשמישל, ובין חבריה נמנו גם דודו האדמו"ר מסדיגורה, הרב אברהם יעקב פרידמן ("האביר יעקב"),¹³ הרב יוסף כהנמן ראש ישיבת פוניבז', הרב שאול ישראלי, הר"ש גריינימן אחיינו של החזון אי"ש, ויבל"א הרב שמואל וזנר שליט"א בעל שבט הלוי ורב זכרון מאיר בבני ברק.

ערך: הרב ארי יצחק שבט

1. הרמשי"י עלה ארצה בשנת תרצ"ט/1939, והקים את החצר בתל אביב.
2. אגרות לראיה, סימן שכד, מכ"ח בשבט תרצ"ד, כשמונה חדשים לאחר האגרת שלפנינו וביקורו אצל הרב.
3. רש"ב שולמן, ראי"ה עילאה, ירושלים תרצ"ז, עמ' 3.
4. בנם של קדושים.
5. אחרי דרישת שלום הדרת קדשו באהבה רבה.
6. בית המקדש, על פי שיר השירים ג, ט.
7. גואל צדק במהרה בימינו אמן.
8. ראי"ה עילאה, עמ' 3.
9. אגרות לראיה, עמ' תסד.
10. ראי"ה עילאה, עמ' 3-6.
11. לעיל הערה 2.
12. אגרת הרצבי"ה קוק, מט' במרחשון תרפ"א, ניצני ארץ יב, עמ' 22, מובא גם אצל ר"א שורץ, בדרך התורה הגואלת, בהתייחסות לפרקים כ-כא באורות התחיה, אורות, עמ' עג-עה.
13. הרב יששכר תמר, עלי תמר (על הירושלמי), שביעית פ"ד ה"ז, מזכיר את מנהגו של האדמו"ר הראי" מסדיגורה, לבוא לביהכ"ס הגדול בת"א ביום חג העצמאות, ולומר את ההלל בציבור, ולקודו בהתלהבות. הוא הסביר לחסידיו שכשהיה מתגורר בווינה, נכנסו הנאצים יש"ו, ומתוך התעללות בחרו בו להיות מטאטא רחובות העיר. בתוך השפלתו אמר: רבש"ע, אזכה עוד לטאטא את רחובות ארץ ישראל. ושוב תחבו לו דגל נאצי ביד וכפו אותו לקבעו בבנין גבוה, ושוב אמר: רבש"ע, אזכה עוד להניף את דגל ישראל במקום גבוה בא"י. כשזכה לעלות לארץ, רצה לקיים את דבריו, אך מתוך כבוד הרבנות, קם בשעה שלוש לפנות בוקר ביום העצמאות, לקח מטאטא גדול, וטאטא ברחובות שלו. ושוב לקח דגל ישראל ביום העצמאות, וקבעו על הגג בשמחה שקבל ה' תפלתו. ראו בספרי החדש, להרים את הדגל-ירושלים תשע"ד, עמ' 16.

עולה גם בישראל למדרגה של קודש קדשים, וממילא יתפוס בה החול הרגיל את מעמדו ומזה תוכל כבר הדרגא להיות הולכת ויורדת עד כדי האפסיות של אור הקודש מחיי הלאום, והקבוץ הישובי".

במקום בו אין האידאה מתבלטת, בעולם מטריאליסטי של רדיפת פרנסה וחוסן כלכלי, חקלאות ובניין - שהם ביטויים כל כך קונקרטיים ומעשיים, שיכולים להתפרש כבאומות העולם כפעולה מובהקת של ביסוס חומרני - דווקא שם מתברר כי האומה היושבת בארצה בשלמות כוחותיה - תביא לידי ביטוי עמוק וישר ביותר את גילוי שם ה' בעולם כמגמה אלוקית רוחנית וכביטוי אופי האומה ויסוד הופעתה והשפעתה בעולמות המעשיים. הרב קובע כי ההתכנות היחידה להיותנו מסוגלים לחיות בהוויית קודש של כל המעשים הנראים כחומרניים, בארץ, היא רק כאשר ההוויה היא כזו המחברת את העולמות דרך העבודה הכללית ציבורית שמרכזה במקדש. העדר תפיסה זו אינה פגם משני או חלקי אלא יכולה לגרום לנתק כזה עד שהאקלים הרוחני והחוסן הלאומי שלנו כולו יעמוד בסכנה קיומית ממש.

היותו של חג השבועות - מועד אשר מקבץ דווקא שני מושגים הנראים רחוקים זה מזה מבטא יותר מכל כי לא עם ככל האומות אנו אשר הפעולה הקיומית פיזית היא יעוד קיומו. במקביל ובמפתיע - גם יסוד של עבודה שכולה רק קודש ורוח דתית של פרט העומד מול בוראו אינה מביאה לשלמותינו המלאה אלא דווקא האיחוד המרכיב יחד את התרבות הלאומית שלנו כביטוי של רוח של קודש ועבודת ה' של האומה כולה במעגלי החיים המעשיים בארץ ישראל היא המימוש המלא של יעודנו-ממלכה של כהנים וגוי - קדוש.

וכך מסיים הרב את מאמרו:

ונגד המהרסים מכל הצדדים... שלא הבינו ולא יבינו עוד את רוח האומה לכל עומקו, שהתאמצו ומתאמצים לעשות את עבודת הקודש ומשמרת התורה והמצוות כולה רק לדבר פרטי באומה... ונגד אלה החפצים לנתק את היסוד החקלאי בארץ ישראל מקשר קדושתו המחיה אותו לעד על אדמת הקודש. יהיה לנו יום הבכורים ויום מתן תורתנו לאות עולם לישראל, לערובת נצח לתקומת שיבת שבותו, וצמיחת קרן ישעו, על אדמת קדשו אשר אהב סלה, בימין ה' רוממה! ימין ה' העושה חיל אשר רק בה ישע ישראל תשועת עולמים וארצו תבנה בנין שלם במהרה בימינו.

הרב מאיר טויבר

ראש ישיבת נתיב מאיר ירושלים

במערכה המדינית-הרואה הגדול

תקופת שהותו בשווייץ ובלונדון

ההרס הגדול אשר במחנות ישראל ובמערכות העולם בכלל קרן ישועה עתידה לצמוח... ומה מאד הייתי חפץ שתתגלגל על ידי, לפחות ע"י גלותי איזו פעולה או פעולות לטובת ענייני כלל עמנו ולענייני ארץ הקודש

וישובה הרוחני והחומרי ביחוד (שם עמ' שלא). בראשית חורף תרע"ו הוזמן ע"י קהילת "מחזיקי הדת" לבוא ולכהן כרב הקהילה. בחודש שבט הגיע ללונדון והחל לכהן בתפקידו, אך אותות פעילותו ניכרו בכל תחומי החיים היהודיים בלונדון. באותה עת התרחשה פעילות מדינית סביב ארץ ישראל. ממשלת בריטניה גילתה זה מכבר אהדה לשאיפות הלאומיות של העם היהודי בארץ ישראל. מסיבות פוליטיות, דתיות-משיחיות. פעילות ענפה התרחשה ע"י מנהיגי הציונות ד"ר חיים וייצמן ונחום סוקולוב שפעלו בין השרים וחברי הפרלמנט הבריטי למען מדינה ליהודים.

מאידך, התחזקה התנגדותם של היהודים הלא-ציוניים לכל המפעל הציוני והם ניסו להכשיל את המהלך בטענה שהיהדות היא דת ולא לאום. בגילוי דעת שהפיצו על פני עמוד שלם בעתון היוקרתי "טיימס" הצהירו: "אנו יהודים בריטים, בני דת משה, וכאלה הם היהודים בכל העולם, בני דת אנו ולא בני לאום, ולכן אין לנו צורך במדינה משלנו".

על גילוי הדעת חתמו מנהיגי היהודים: ליונל דה רוטשילד, לורד מונטיפיורי ועוד, הגדיל לעשות סר אדוין מונטגיו בנו של הלורד סוויטלינג, ששימש כשר לענייני הודו, כשטען כי מסירת ארץ ישראל לידי היהודים תפגע ביחסים בין בריטניה ובין המוסלמים בהודו. הרב קוק החליט בעוז וחיבר "גילוי דעת" - על הבגידה הלאומית-בשפת היידיש, כדי שהיהודים כולם יבינו אותו ויוכלו לקראו. הכרוז הודפס בארץ עותקים וחולק בכל בתי הכנסת בלונדון ובערי השדה. את הכרוז קראו גבאי בתי הכנסת בשבת פרשת "בהעלותך" לאחר קריאת התורה.

הכרוז עורר סערה גדולה. למערכת עתון ה"טיימס" הגיעו אלפי מכתבי מחאה על "גילוי הדעת" שפירסמו מנהיגי יהדות בריטניה. העתונות הופיעה בכותרות "מרד יהודי של עם שלם כנגד מנהיגיו". הרוחות סערו. בדיון סוער בפרלמנט הבריטי שכאחד הצירים חזר על הטענה שהיהודים הם דת ואין להכיר בהם כלאום, קם אחד הצירים ושאל בזעם: "מי הוא המוסמך לפסוק בשאלה זו, לורד סוויטלינג ובנו סר אדוין מונטגיו או הרב קוק? ...?"

ב-1910 מרחשוון (2 בנובמבר 1917) פורסמה אגרת רשמית ששיגר שר החוץ הבריטי ג'יימס בלפור ללורד ליונל רוטשילד וזה לשונה: "ממשלת הוד מלכותו רואה בעין יפה יסוד בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל ובמיטב כוחותיה תתאמץ להקל את השגת המטרה הזו".

באסיפת עם שנערכה בלונדון מיד לאחר הצהרת בלפור, בה הודו מנהיגי יהדות אנגליה וראשי ההסתדרות הציונית על מתן ההצהרה, כשהגיע תורו של מרן הרב לנאום קם ואמר: "לא להודות לעם האנגלי באתי היום אלא לברכו על הזכות שנפלה בחלקו כי ממנו תצא הצהרה זו לישראל".

תקופת שהותו באירופה, בתקופת מלחמת העולם הראשונה, הייתה תקופה הרת גורל לאנושות כולה. בעצם היותו בנכר חש מרן הרב כי אצבע א-לקים הביאתהו הלום, ומי יודע אם לא לעת כזאת הגיע, כדי להיות שותף פעיל בעשייה למען העם והארץ. הוא חש את

היתכן שלא נכין מצדנו אנשים יודעי עת ומשפט עמים, שיעלו על השולחן הגבוה אז את שאלתנו הגדולה ויחוסנו לארץ הקודש? ...אין אנו רשאים לעזוב כל מאורע גדול מבלי להשתמש בו לטובת עם ה'... את החדלון מלהשתמש בשעת הכושר הנני חושב לעוון פלילי, ככל ביטול מצוה חמורה וככל התרשלות של הצלת נפשות... (אגרות הראי"ה ב' עמ' ש"ט).

גודל השעה ואת צו השעה. כשישה חודשים לאחר פרוץ מלחמת העולם הראשונה, בעת שהותו בשווייץ, פונה מרן הרב באגרת מיום כ"ח טבת תרע"ה לידידו א.ד. ברנשטיין, ובראייתו האופטימית ורחוקת הטווח הוא כותב: "הננו עומדים כעת צופים ומשתאים, על כל המעשים הנוראים הנעשים בעולם האנושי הגדול, ונפשנו תהמה לדעת את התוצאות אשר תבואנה מזה לעם אשר ארצו בזו זרים... ובחדש אירופה, גם אזיא (אסיה) את תארי חיייהם, כעבור סופת המלחמה, יבוא זרם חיים חדשים... לזקן העמים... הנושא בסבל נורא את גורלו המר, ועיניו ולבו אל מקור צמיחתו, ארץ הוריו ובית חיי"ו" (אגרות ב' עמוד טו).

על אף קשיי הניתוק הוא חש כי זוהי שליחותו, ולתלמידו-חברו הרב י.מ. חרל"פ הוא כותב ביום י"ט שבט תרע"ה: "...מאת ה' הייתה זאת להרחיקני מאדמת הקודש חמדת רוחי, עד אשר יגלה ויראה לנו ישעו באור חסדו ורוב טובו...".

במחשבותיו וברעיונותיו הוא משתף גם את ידידו, פרופ' שמואל צבי מרגליות, ראש בית המדרש בפירנצה שבאיטליה, ומבקשו לשנס מתניים לבוא בדברים עם מנהיגים ציוניים ולגבש עימם בעת הזאת דרך פעולה פוליטית ומדינית למען עם ישראל וארץ ישראל. וכך כתב אליו: "...אולי עת לדבר הגיעה, שנהיה מוכנים בע"ה ביום הרת עולם ורוזני ארץ ישבו לאסיפה על דבר אורחות השלום באירופה ובאזיא וביניהם יפקד גורל ארץ הקודש. היתכן שלא נכין מצדנו אנשים יודעי עת ומשפט עמים, שיעלו על השולחן הגבוה אז את שאלתנו הגדולה ויחוסנו לארץ הקודש? ...אין אנו רשאים לעזוב כל מאורע גדול מבלי להשתמש בו לטובת עם ה'... את החדלון מלהשתמש בשעת הכושר הנני חושב לעוון פלילי, ככל ביטול מצוה חמורה וככל התרשלות של הצלת נפשות... (שם עמ' ש"ט).

בראייתו העמוקה והחודרת חש הרב בסימני הגאולה הטמונים באירועי השעה. לידידו ד"ר משה זיידל, ששהה בארה"ב באותה עת, כתב בערה"ש תרע"ו מסנט - גלן שבשווייץ: "אנו יודעים ברור, מאמינים ומכירים ברור כי... מכל

מגד ירחים
 עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
 רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
 טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
 betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
 ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
 עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

